

● Samen naar scholen voor iedereen

Koers en ontwikkelrichting naar inclusiever onderwijs

Inleiding

In de Haarlemmermeer werken we samen aan scholen voor iedereen. We geloven in een inclusieve leeromgeving waarin kinderen met en zonder ondersteuningsbehoeften zoveel mogelijk samen leren, opgroeien en zich ontwikkelen. Bij voorkeur gebeurt dat thuisnabij, in een omgeving waarin verschillen tussen kinderen vanzelfsprekend zijn en waarin ieder kind de ruimte krijgt om mee te doen en zich te ontwikkelen.

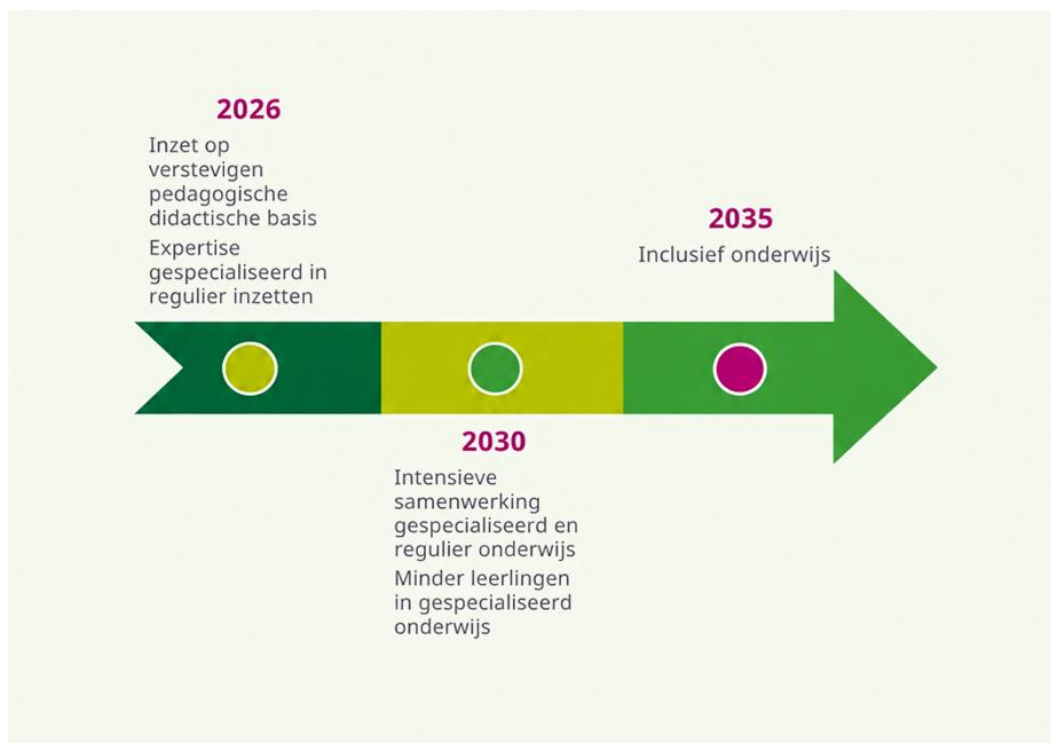
De landelijke ambitie om in 2035 tot inclusief onderwijs te komen, geeft ook onze regio richting. De komende periode vraagt om een vertaling van die ambitie naar onze eigen context en naar het nieuwe ondersteuningsplan 2027–2031. Tijdens de planperiode 2027–2031 spreken we bewust over **'inclusiever onderwijs'**. **Inclusief** onderwijs beschrijft het doel op langere termijn, terwijl de term 'inclusiever onderwijs' recht doet aan de stapsgewijze ontwikkeling die we in de planperiode 2027–2031 willen realiseren. Daarbij hanteren we het uitgangspunt 'het belang van de leerling staat altijd voorop!'

De beweging naar inclusiever onderwijs is voor ons onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling naar een inclusieve samenleving. Inclusie reikt verder dan het onderwijs en vraagt om een breed gedragen inzet voor een omgeving waarin alle kinderen zich welkom, gezien en ondersteund voelen. Ouders, onderwijs, gemeenten, jeugdhulp en andere maatschappelijke partners vervullen hierin ieder een rol. Wederzijds begrip, respect voor verschillen en het besef dat de belangen van alle leerlingen en de groep meewegen, vormen hierbij belangrijke voorwaarden. Als samenwerkingsverband stimuleren wij deze gezamenlijke beweging en versterken we de verbinding tussen ouders, onderwijs en de omgeving.

Voor ons betekent inclusiever onderwijs dat we de omgeving rondom de leerling zo versterken dat deze zoveel mogelijk aansluit bij wat de leerling nodig heeft om zich goed, veilig en optimaal te ontwikkelen. Het belang van de leerling staat daarbij voorop en dit is leidend in de keuzes die we maken over de inrichting van de onderwijsomgeving en de ondersteuning die nodig is.

Waar dat kan, organiseren we dit thuisnabij en in een reguliere onderwijsomgeving. Wanneer een gespecialiseerde setting tijdelijk of blijvend beter aansluit bij de behoeften van een leerling, blijft deze beschikbaar. De ambitie voor 2035 is daarmee geen blauwdruk voor één type school of één onderwijsplek voor alle leerlingen.

Ontwikkelrichting naar inclusief onderwijs in 2035

De beweging naar inclusief onderwijs brengen we in beeld met behulp van bovenstaande pijl, die een grove tijdlijn weergeeft.

Deze beweging wordt als volgt neergezet: vanaf 2026 zetten we in op het verstevigen van de pedagogische en didactische basis en op het benutten van expertise uit het gespecialiseerd onderwijs in het regulier onderwijs. Richting 2030 werken regulier en gespecialiseerd onderwijs steeds intensiever samen. In 2035 ligt de horizon van inclusief onderwijs.

De ontwikkellijn

2026: vertrekpunt

Verstevigen pedagogische en didactische basis

- Preventieve inzet van de consulent
- Expertise gespecialiseerd onderwijs inzetten in regulier onderwijs
- Professionalisering
- Proeftuinen

2027–2031: versterken

Pedagogische en didactische basis verder versterken

- Preventieve inzet van de consulent
- Expertise gespecialiseerd onderwijs dichterbij school en klas
- Professionalisering
- Context versterken samen met de kernpartners

2031–2035: verbinden en verbreden

- Intensieve samenwerking regulier onderwijs, gespecialiseerd onderwijs en kernpartners
- Ondersteuning en expertise steeds meer in en rond de reguliere school, wijkgericht.

2035 – inclusief onderwijs

- Zo inclusief en thuisnabij mogelijk, met passende specialistische ondersteuning waar nodig.

De pijl betekent dus niet dat iedere leerling uiteindelijk in dezelfde reguliere onderwijssetting terecht moet komen. De pijl verbeeldt een andere beweging: we vergroten stap voor stap de mogelijkheden van de reguliere onderwijsomgeving om tegemoet te komen aan de diversiteit aan onderwijs- en ondersteuningsbehoeften.

Daarmee verschuift ook de centrale vraag.

Van:

- Hoe zorgen we ervoor dat zoveel mogelijk leerlingen in het regulier onderwijs blijven?

naar:

- Wat kunnen we in en rond de school versterken, zodat meer leerlingen daar goed onderwijs kunnen krijgen?

Dat verschil is wezenlijk. Minder verwijzingen naar gespecialiseerd onderwijs kunnen een gevolg zijn van een sterkere reguliere onderwijsomgeving, maar zijn niet het doel op zichzelf. Het belang van de leerling blijft leidend bij de keuze voor de meest passende onderwijsomgeving.

Ondersteuningsplan 2027–2031: de fase van versterken

Het ondersteuningsplan 2027–2031 beschrijft een belangrijke fase op weg naar 2035. De komende planperiode staat in het teken van versterken.

Daarbij staan twee samenhangende bewegingen centraal:

1. Het versterken van de pedagogische en didactische basis door expertise vanuit het gespecialiseerd onderwijs in het regulier onderwijs in te zetten.
2. Het versterken van de context rond leerling, groep en school, in samenwerking met onze kernpartners, waarbij we inzetten op het verstevigen van de interprofessionele samenwerking.

Deze bewegingen vullen elkaar aan. Inclusiever onderwijs ontstaat niet alleen door meer ondersteuning rondom individuele leerlingen te organiseren. Het vraagt om een onderwijsomgeving waarin professionals beter zijn toegerust om met verschillen om te gaan en waarin expertise beschikbaar is op het moment en op de plek waar deze nodig is.

De pedagogische en didactische basis vormt daarom het fundament. In de versterkingsinitiatieven die zijn ontwikkeld, zijn drie uitgangspunten benoemd:

- Inclusiever onderwijs begint bij een sterk pedagogisch en didactisch klimaat op school en in de groep.

- Ontwikkeling vindt plaats door leren in de praktijk en kennisdeling, samen met andere kernpartners, zoals het gespecialiseerd onderwijs en de gemeente.
- Effectiviteit en doelmatigheid van interventies worden systematisch onderzocht, gedeeld en geborgd.

Het nieuwe ondersteuningsplan bouwt hierop voort.

Expertise van het gespecialiseerd onderwijs dichterbij het regulier onderwijs

Het gespecialiseerd onderwijs heeft een belangrijke positie in deze ontwikkeling. De beweging naar inclusiever onderwijs betekent niet dat gespecialiseerde expertise minder belangrijk wordt. Juist het tegenovergestelde: we willen deze expertise eerder en dichterbij de reguliere onderwijspraktijk beschikbaar maken.

Daarmee verandert de manier waarop we expertise inzetten. Specialistische kennis wordt niet pas relevant wanneer een leerling vastloopt of een verwijzing wordt overwogen. We benutten deze expertise ook preventief om het pedagogisch en didactisch handelen van professionals en daarmee de ondersteuningskracht van scholen te versterken.

De leidende principes van de [PO-Raad](#) sluiten hierbij aan. Daarin wordt beschreven dat expertise uit het gespecialiseerd onderwijs steeds meer vervlochten raakt met het reguliere onderwijs. Tegelijkertijd blijft hoogspecialistische ondersteuning beschikbaar voor leerlingen die deze tijdelijk of blijvend nodig hebben.

In onze regio zetten we hierin stappen met onder andere, de expertisepool, co-teaching en de proeftuinen.

De expertisepool biedt expertise bij vragen rond een individuele leerling, een groep of een hele klas. De pool bestaat uit collega's uit ons gespecialiseerd onderwijs, die hun kennis en ervaring delen met scholen. Vanuit hun specifieke kennis en ervaring denken zij mee over wat nodig is en dragen zij bij aan het versterken van de omgeving binnen de school.

Co-teaching brengt expertise rechtstreeks de klas in, waarbij de specialist naast de leerkracht staat. Daarmee wordt niet alleen ondersteuning geboden aan de leerling, maar wordt tegelijkertijd het handelingsrepertoire van de leerkracht en het team versterkt.

In de **proeftuinen** onderzoeken en ervaren scholen in de praktijk welke aanpakken bijdragen aan het versterken van het pedagogisch en didactisch handelen en daarmee aan de ondersteuningskracht van de school. De opgedane kennis en ervaringen worden gedeeld, zodat werkzame aanpakken kunnen worden geborgd en breder ingezet.

Het doel is duurzame versterking. Expertise moet niet alleen iets oplossen voor vandaag, maar waar mogelijk bijdragen aan wat de school morgen zelf beter kan.

De context rondom de leerling versterken

Naast het dichterbij de school brengen van specialistische expertise vraagt de beweging naar inclusiever onderwijs om een bredere blik op ondersteuningsvragen.

De leerling blijft het vertrekpunt, maar we kijken niet alleen naar kenmerken of ondersteuningsbehoeften van de individuele leerling. We kijken ook naar de groep, het

pedagogisch en didactisch handelen van de leerkracht, de schoolorganisatie, de schoolcultuur en de omgeving rondom het kind.

De ontwikkeling naar inclusiever onderwijs vraagt dus om een verschuiving van kindgericht naar omgevingsgericht denken en handelen. Daarnaast moet de focus verschuiven van het signaleren en oplossen van problemen bij individuele leerlingen naar het tijdig versterken en aanpassen van de onderwijsomgeving. Preventie is een belangrijke voorwaarde voor inclusiever onderwijs.

In de planperiode 2027–2031 zetten we in op deze verschuiving. We stimuleren dat ondersteuning steeds meer aan de voorkant, in en rondom de school en waar mogelijk groeps- en schoolgericht wordt georganiseerd. Hiermee willen we bijdragen aan een duurzame versterking van de onderwijsomgeving en het verminderen van de afhankelijkheid van individuele, specialistische interventies.

De consulent speelt een belangrijke rol in de beweging van curatief naar preventief handelen. Tijdens de cyclische overleggen met scholen ligt de nadruk steeds meer op het vroeg signaleren van ondersteuningsvragen en het tijdig bieden van passende ondersteuning. Hiermee wordt zoveel mogelijk voorkomen dat zwaardere ondersteuning nodig is.

Deze beweging is al in gang gezet en vormt een belangrijke ambitie voor de komende periode: ondersteuningsbehoeften vroeg signaleren, preventief handelen en, voordat een verwijzing wordt overwogen, onderzoeken wat binnen de school en de omgeving van de leerling nog kan worden versterkt. Daarbij wordt ook gekeken of ondersteuningsvragen die bij meerdere leerlingen voorkomen, gezamenlijk en binnen de school kunnen worden aangepakt.

Dit betekent niet dat individuele ondersteuning verdwijnt. Er zullen altijd leerlingen zijn die specifieke en soms intensieve ondersteuning nodig hebben. De verbreding van de blik helpt ons juist om beter te bepalen waar een ondersteuningsvraag ligt en welke interventie het meest passend is.

Een belangrijke vraag in de komende planperiode wordt daarom:

- Wat kunnen we in de context van deze leerling, groep en school (zo preventief mogelijk) versterken, zodat inclusiever onderwijs mogelijk is?

Versterken van de context als gezamenlijke opgave

Het versterken van de context stopt niet bij de deur van de school. Veel vragen waarmee leerlingen en scholen te maken hebben, raken meerdere leefgebieden. Daarom is inclusie een gezamenlijke, maatschappelijke opgave die niet alleen door het onderwijs gerealiseerd kan worden.

In de periode 2027–2031 willen we de samenwerking met onze kernpartners verder versterken, waarbij interprofessioneel samenwerken (IPSW) een belangrijk uitgangspunt vormt. Het gaat daarbij onder meer om het gespecialiseerd onderwijs, gemeente, jeugdhulp en zorg en, waar relevant, kinderopvang en andere partners rondom kinderen en gezinnen.

Ook de leidende principes van de [PO-Raad](#) benadrukken deze gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ondersteuning wordt bij voorkeur in of dicht bij de school

georganiseerd en onderwijs, gemeente, ouders, zorg en jeugdhulp hebben hierin ieder een verantwoordelijkheid.

De opgave is daarmee niet om steeds meer professionals rondom één leerling te organiseren. Het gaat er juist om dat de verschillende vormen van expertise samen bijdragen aan een sterkere omgeving rondom leerlingen en scholen.

Randvoorwaarden voor het versterken van de onderwijspraktijk

De ambitie richting 2035 vraagt iets van scholen en onderwijsprofessionals.

De enquête m.b.t. de weg naar inclusiever onderwijs die eind 2025 is uitgezet onder professionals laat zien dat er een basis aanwezig is waarop we kunnen voortbouwen, maar ook dat de randvoorwaarden voor inclusiever onderwijs nog niet overal voldoende worden ervaren. Bij de stelling dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om inclusiever onderwijs in de klas te realiseren, is 63,7% het oneens. Bij de stelling dat men de juiste ondersteuning krijgt om inclusief (ver) onderwijs goed vorm te geven, is 49% het oneens. Tijd, expertise, ondersteuning in de klas en externe begeleiding worden als belangrijke voorwaarden genoemd.

Tegelijkertijd laat de enquête zien dat professionals een sterke basis ervaren op het gebied van pedagogisch klimaat en didactische differentiatie. De ontwikkelbehoefte zit onder andere op het gebied van gedragsvraagstukken en bij het omgaan met een grotere diversiteit aan ondersteuningsbehoeften.

Dat is een belangrijk gegeven voor het nieuwe ondersteuningsplan.

We kunnen van scholen niet alleen vragen inclusiever te worden; samen met de schoolbesturen moeten we hen ondersteunen om die beweging verantwoord te kunnen maken.

Daarom investeren we in de periode 2027–2031 niet alleen in ondersteuning van leerlingen, maar nadrukkelijk ook in professionalisering, expertise, samenwerking, tijd en ondersteunende structuren.

Het versterken van scholen is daarmee geen middel naast de route naar inclusief onderwijs. Het *is* de route naar inclusiever onderwijs.

Lerend ontwikkelen richting 2035

De richting naar 2035 is helder, maar we weten niet op voorhand precies hoe het onderwijslandschap er dan uit zal zien. Daarom past bij deze transitie geen blauwdruk, maar een lerende aanpak.

TEAM CONSULENTEN	EXPERTISEPOOL	PROEFTUINEN	PROFESSIONALISERING
			
Werkwijze cyclische overleggen: accent op preventie	Opzet en inrichting	Inrichting, selectie	Opleiding Co-teaching
Begeleide interview	Coördinatie en evaluatie	Coördinatie en monitoring	Leerkrachtmiddagen
		Kwaliteit en evaluatie	Netwerkbijeenkomsten
		Leernetwerk	

Met de versterkingsinitiatieven zoals de werkwijze cyclische overleggen (accent op preventie), de expertisepool, de proeftuinen en professionalisering onderzoeken we in de praktijk welke interventies daadwerkelijk bijdragen aan het versterken van de pedagogische en didactische basis en de ondersteuningskracht van scholen. De opbrengsten worden gevolgd en gedeeld. Effectieve en doelmatige aanpakken kunnen worden geborgd en verbreed; waar resultaten achterblijven, stellen we bij.

Zo bouwen we gedurende de planperiode kennis op over wat nodig is voor de volgende fase van de pijl.

Het Ondersteuningsplan 2027–2031 hoeft daarmee niet vooruit te lopen op alle keuzes die richting 2035 nog gemaakt moeten worden. Het moet vooral helder zijn over de beweging die we nú moeten maken om die ontwikkeling mogelijk te maken.

Koers richting 2035

De ambitie voor 2035 geeft ons richting. Het Ondersteuningsplan 2027–2031 geeft invulling aan de volgende stap op die route: de fase van versterken

We versterken de pedagogische en didactische basis van scholen. We brengen expertise vanuit het gespecialiseerd onderwijs dichterbij het reguliere onderwijs. We kijken niet alleen naar de ondersteuningsbehoefte van de individuele leerling, maar versterken ook de context van groep en school. En we doen dat samen met de kernpartners rondom onderwijs en kind. Daarmee willen we stap voor stap bereiken dat meer leerlingen kunnen profiteren van een sterke, inclusieve en thuisnabije leeromgeving.

Onze koers

**Zo inclusief mogelijk en thuisnabij
waar het kan, met gespecialiseerde
ondersteuning en onderwijs waar dat
voor de ontwikkeling van de leerling nodig is.**

**Dat is voor ons de weg naar
scholen voor iedereen in 2035!**

Onze norm voor de periode 2027–2031

De beweging naar inclusiever onderwijs is voor ons niet vrijblijvend. Voor de periode 2027–2031 hanteren we daarom als norm dat iedere school aantoonbaar werkt aan een sterke pedagogische en didactische basis en aan het vergroten van de mogelijkheden om leerlingen met verschillende onderwijs- en ondersteuningsbehoeften goed onderwijs te bieden.

Dit betekent dat iedere school:

- systematisch werkt aan het versterken van het pedagogisch en didactisch handelen en de ondersteuningskracht van de school;
- ondersteuningsvragen niet uitsluitend benadert vanuit de individuele leerling, maar ook onderzoekt wat in de groep, het handelen van professionals, de schoolorganisatie en de context rondom de leerling kan worden versterkt;
- tijdig de expertisepool betreft wanneer de eigen kennis en mogelijkheden onvoldoende zijn;
- samen met het samenwerkingsverband en de kernpartners onderzoekt welke ondersteuning in of rondom de school kan worden georganiseerd en welke expertise daarvoor nodig is vanuit de principes van interprofessioneel samenwerken (IPSW);
- de ingezette ondersteuning en interventies volgt en evalueert en de opgedane kennis benut voor duurzame versterking van de onderwijspraktijk.

Wanneer voor een leerling een verwijzing naar gespecialiseerd onderwijs wordt overwogen, moet navolgbaar zijn welke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften de leerling heeft, wat binnen de reguliere onderwijscontext is ingezet of onderzocht en waarom een gespecialiseerde onderwijssetting op dat moment beter aansluit bij wat de leerling nodig heeft. Het belang van de leerling blijft daarbij altijd leidend.

Op het niveau van het samenwerkingsverband volgen we of deze ontwikkeling daadwerkelijk plaatsvindt. Daarbij kijken we niet alleen naar deelname aan gespecialiseerd onderwijs, maar ook naar de ontwikkeling van de pedagogische en didactische basis, de beschikbaarheid en inzet van expertise in en rond scholen, de mate waarin scholen zich toegerust voelen om met verschillende ondersteuningsbehoeften om te gaan en de resultaten van de versterkingsinitiatieven.

Deze norm wordt in het ondersteuningsplan uitgewerkt in concrete indicatoren en streefwaarden, zodat gedurende de planperiode kan worden vastgesteld of de beoogde versterking daadwerkelijk wordt gerealiseerd en waar bijsturing nodig is.

Voorbehoud bij deze koers

Deze notitie is opgesteld op basis van de huidige beleidsrichting van OCW ten aanzien van inclusief onderwijs en het perspectief richting 2035. De landelijke kaders zijn echter nog in ontwikkeling. OCW werkt aan een transitieplan dat naar verwachting begin 2027 meer duidelijkheid geeft over doelen, fasering, wet- en regelgeving, bekostiging en de toekomstige rol van onder meer samenwerkingsverbanden, regulier en gespecialiseerd onderwijs. Deze notitie moet daarom worden beschouwd als richtinggevend en dynamisch: nieuwe landelijke kaders en ontwikkelingen kunnen aanleiding geven tot actualisering of nadere concretisering.